



SILKEBORG GYMNASIUM

Det sted, hvor jeg ikke er mig selv

Jeg bruger størstedelen af min dag på at læse tal. Aktiekurser, odds i en pokerhånd, marginer, svar fra en kunde. Det er et sprog, der belønner præcision og straffer flertydighed - hvis jeg læser forkert, taber jeg noget. Det er måske derfor, det slår mig hver gang, når jeg lukker en roman og opdager, at jeg i en time ikke har forsøgt at have ret om noget.

Det tvetydige var netop det, Simona Zetterberg-Nielsen forsøgte at indkredse, da hun i marts besøgte gymnasiet sammen med Jesper Wung-Sung. Fiktion er ikke en billigere udgave af virkeligheden, pegede hun på; det er en særlig måde at erkende den på. Vi kan ikke faktisk tjekke en roman, men den kan udvide vores forståelse af, hvorfor mennesker bliver, som de bliver. Dan Ringgaard formulerer det næsten ens: litteraturen gør os ikke nødvendigvis klogere på verden, men "viser os verden" ved at åbne den på en måde, vi ikke er vant til.

Wung-Sung fortalte om arbejdet med *Den anden gren*, slægtshistorien om hans kinesiske oldeforældres møde med Danmark i starten af 1900-tallet. Han kunne have skrevet den som slægtsforskning - navne, årstal, udvandringsstatistikker. Så havde vi fået oplysninger. Men først da han skrev romanen, blev oldeforældrenes indre liv synligt for os: en skam, et håb, en bestemt måde at stå i et fremmed landskab på.

I modsætning hertil kan en dokumentar vise mig udvandrede kinesere; den kan ikke flytte mig ind i én af dem. En podcast kan fortælle mig, hvad de tænkte; den kan ikke få mig til at tænke det med dem. Film og serier kommer tættere på, men billederne har travlt - skærmen skifter hvert syvende sekund, og musikken fortæller mig på forhånd, hvad jeg skal føle.

Romanens langsommelighed er ikke en fejl. Det er den, der gør det muligt for et andet menneskes indre at komme til orde. Det er det, Georg Brandes mente, da han skrev, at vi skal læse "for at forøge vor indsigt, aflæse vore fordomme og blive i stedse højere grad personligheder." Bemærk rækkefølgen: indsigten kommer før det at blive sig selv. Man bliver ikke en personlighed af at være sig selv højlydt nok. Man bliver det af at have været en anden.



SILKEBORG GYMNASIUM

Det lyder stort. Nogle gange er det også stort. Da Yahya Hassan i 2013 udgav sin digtsamling, tvang han et helt samfund til at føre en samtale, som ikke havde været mulig på samme måde gennem journalistik eller folketingsdebat. Vrede, skam, vold, religion, danskhed - alt sammen råbte indefra én krop, ét "jeg". Det er nøjagtig det, Salman Rushdie beskriver: romanen, eller her digtet, som "den scene, hvorpå samfundets store debatter kan udspille sig." Ikke fordi litteraturen har svaret, men fordi den tillader flere stemmer at støde sammen inde i samme tekst, uden at nogen af dem tvinges til at vinde. En politisk debat vil altid gerne konkludere. Litteraturen behøver ikke.

Jeg skal ikke engang så langt væk for at mærke det. Da vi i dansk læste *Agnete og havmanden*, handlede det om en folkevise, en kvinde, der forlader syv børn under havet og ikke kan vende tilbage. Hun hører kirkeklokkerne, går i kirke, genkender et liv, hun har ladet ligge, og får det ikke tilbage. Det burde være umuligt at tage personligt i 2026. Jeg har selv prøvet at skulle bære noget, jeg ikke kunne ordne, og pludselig var visen ikke en fjern tekst, men et sprog for det. Den gav mig en ny fornemmelse af, hvordan skyld også kan føles: ikke som noget, der skal gøres op eller betales tilbage, men som noget, der kun kan bæres. Den slags viden kan man ikke google. Den viser sig tydeligst, når man et øjeblik får lov at leve et andet liv indefra.

Så betyder det også noget for "os"? For dansk kultur, for en fælles identitet? Da Zetterberg-Nielsen sad med i kanonudvalget, fulgte der diskussioner. Det er interessant, at vi overhovedet gider skændes så varmt om, hvilke bøger der skal stå på en liste. Det tyder på, de betyder noget andet end underholdning. En kanon er et fælles rum. Vi står på det samme gulv, også når vi er uenige om møblementet. Når en generation har læst den samme Blicher, den samme Tove Ditlevsen, den samme Helle Helle, har vi et sted at mødes, der er mere præcist end ord som "værdier" eller "danskhed". Vi har de samme sætninger i hovedet. Det er måske især vigtigt for et lille sprog som vores. Dansk litteratur er ikke stor nok til at blive ligegyldig.



SILKEBORG GYMNASIUM

Jeg hører selv indvendingen, mens jeg skriver: romantiserer jeg ikke læsningen? Hvorfor skulle et kapitel i en roman være bedre end en lang samtale med en klassekammerat om det samme emne? Måske er det ikke. Men få samtaler går så langt ind i den andens perspektiv. En samtale forpligter mig på min egen position - jeg skal svare, forhandle, forsvare mig. En roman lader mig midlertidigt være uden én. Det er den frihed, Ringgaard kalder at bevæge sig "imellem mulige sandheder".

Det er 2026, og det går egentlig op for mig, hvor mærkeligt det overhovedet er at sidde med en bog. Omkring mig findes der flere tekster end nogensinde før - skåret op i overskrifter, pushet i feeds, genereret i sekunder, målt på klik. Det er blevet billigt at producere sprog og dyrt at tage det alvorligt. Netop derfor bliver romanen underlig vigtig. Den er skrevet af et menneske, der har brugt år på det, og forventer, at jeg bruger timer. Den forudsætter den langsomhed, som alt andet i min dag forsøger at forhandle mig ud af. Det er ikke en moralsk overlegenhed i forhold til de hurtigere medier; det er bare, at der findes en bestemt kontakt - én bevidsthed strakt over mod en anden, sommetider hundrede år gennem tid - som kun bogen rigtig kan bære.

Jeg vil dog holde mig fra de største formuleringer. Litteraturen redder ikke demokratiet. De fleste af mine klassekammerater læser ikke af lyst, og de algoritmer, der fodrer os i pauserne, bliver ikke svagere af, at vi lovpriser romanen i en essaykonkurrence. Tanken om, at skønlitteratur automatisk producerer bedre borgere, er smigrende for os, der kan lide at læse, men dårligt belyst.

Det, litteraturen derimod kan - og det er nok - er den lille, private bevægelse, Brandes beskriver. I en time holder vi op med at forsvare os selv. Vi bebor en andens fejl, en andens længsel, en andens tidspunkt i historien. At vi bagefter vender tilbage til vores eget liv en smule forandrede, er en bivirkning, ikke et løfte.

Det er derfor, læsning stadig hører hjemme i min dag - også når resten handler om tal, odds og det at få ret. Romanen belønner mig ikke for præcision. Den straffer mig ikke for



SILKEBORG GYMNASIUM

flertydighed. Den rummer noget, der ikke kan vindes, men som alligevel er mere værd end det meste af det, jeg ellers bruger dagen på at vinde. Romanen er stedet, hvor jeg ikke er mig selv - og netop derfor det sted, hvor jeg til sidst kan blive det.